

MARIE PLEVOVÁ

FARÁŘSKÉ ZKOUŠKY V BRNĚNSKÉ DIECÉZI SE ZAMĚŘENÍM NA JEJICH FORMOVÁNÍ DO POLOVINY 19. STOLETÍ

Abstract:

The topic of the article are the exams of qualification to become a pastor of a parish that were established by Joseph II as a part of the reforms of the church administration in his lands. The paper is based on the sources stored in the Diocesan Archive of the Brno bishopric and therefore it focuses primarily on the situation in the diocese of Brno. It studies the form of the exams in the course of the historical development, the process of enforcement of their results during the final appointment of priests to benefices and the way this statutory and time-tested method was harmonized with the Canon Law.

Key words:

Priest exams, advertisement for a post of a parish priest, benefice, parish priest, the Enlightenment, reforms of Joseph II, Brno diocese, ecclesiastic history.

Způsob, jakým mají být obsazována kurátní benefícia, stanovil Trientský koncil a později potvrdili papežové Pius V., Klement IX. a Benedikt XIV. Předpis určoval, že při uprázdnění obročí je povinností biskupa vybidnout případné zájemce, aby si v určené lhůtě podali přihlášky, a poté je pozvat ke konkurzní zkoušce, aby před komisí prokázali své schopnosti zastávat žádaný úřad. Kritériem pro posouzení způsobilosti měl být věk uchazeče, jeho vědomosti a přehled o povinnostech spjatých s daným obročím. Nezbytným předpokladem byl samozřejmě bezúhonný způsob života.¹ Systém vycházel z přísné snahy o zajištění rovných podmínek pro všechny

¹ *Acta curiae episcopalis Brunensis*, 1857, č. 471.

kandidáty na konkrétní funkci, v jistém směru se však právě v tomto ohledu stal časem lehce kontraproduktivní. Vygeneroval totiž ne zcela zanedbatelnou vrstvu kněží, kteří již byli dávno ve věku, kdy by se měli ujmout samostatného vedení farností, přesto však dlouhodobě setrvali na postech pouhých kooperátorů nebo lokálních kaplanů.² Ne že by na konkurzní zkoušky nestačili – měli jich za sebou i vícero, pro nadbytek uchazečů však postupu nedosáhli a od dalších pokusů pak už upustili – jednak proto, že si nemohli dovolit opakovanou nepřítomnost a složité zajišťování zástupu na svém působišti, jednak nebylo v jejich možnostech vynakládat další a další peněžní prostředky na mnohdy komplikované cestování ke zkouškám.

27. listopadu 1779 Marie Terezie nařídila ordinariátům habsburské monarchie, aby se vyslovily k návrhu, že by napříště mohlo stačit, kdyby kněz, který již jednou v nějakém konkurzu na faru nebo kaplanství potřebné vlastnosti prokázal, mohl být od účasti na dalších zkouškách dispensován a do konečného pořadí v konkurzu pak byl prostě navržen podle dosažených výsledků. Vyjádření, kterého se z brněnské diecéze tomuto návrhu dostalo, bylo opatrné. Biskup Matyáš hr. Chorinský z Ledské po poradě se svým generálním vikářem a oficiálem Karlem svob. pánem de Taube konstatoval, že navrhované řešení by už vlastně ani žádným konkurzem nebylo – vždyť všichni kompetenti mají dostat otázky ne-li stejné, pak alespoň obdobné, a navíc by měli mít možnost prokázat při případném příštím výběrovém řízení určitý posun nebo přímo pokrok.³

Jestliže Marii Terezií argument o kanonické nelegitimitě navrhované podoby obsazování beneficí na cestě k úpravám v této oblasti pozastavil, Josef II. si už žádné rozpaky nepřipouštěl a nová pravidla personální

² K otázce sociálního postavení kněží v 18. století srov. zejména: Z u b e r, Rudolf: *Osudy moravské církve v 18. století II.* Olomouc 2003; Z l á m a l, Bohumil: *Příručka českých církevních dějin V.* Doba barokní katolicity (1650–1750). Doba osvícenská (1750–1848). Olomouc 2008; Š o t o l a, Jaroslav: *Kariéra v černém.* Předpoklady pro získání farního benefícia v 18. století. Časopis Matice moravské 126, 2, 2007, s. 319–341; Č e v e l o v á, Zuzana: *Katolicismus kolem roku 1800 – římskokatolický kněz jako příslušník jedné sociální vrstvy, podoby pastorace a její dopad.* In: *Post tenebras spero lucem: duchovní tvář českého osvícenství.* Vyd. J. Lormann – D. Tinková. Praha 2009, s. 314–322. Ze zahraničních prací W e i ß e n s t e i n e r, Johann: *Vom josephinischen Staatsbeamten zum Seelsorger der lebendigen Pfarrgemeinde.* Zur Geschichte des Wiener Diözesanklerus von der josephinischen Pfarregulierung bis zur Diözesansynode von 1937. Römische Quartalschrift für christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte 88, 1993, s. 295–331; S c h n e i d e r, Christine: *Der niedere Klerus im josephinischen Wien.* Zwischen staatlicher Funktion und seelsorgerischer Aufgabe. Wien 1999.

³ Diecézní archiv Biskupství brněnského (dále DABB), fond Biskupská konsistoř Brno (dále BKB), inv. č. 3973, sg. C 7/2, kart. 1066 – Normy pro zkoušení a navrhování farářů – 1782–1887.

politiky na úrovni nižších církevních úřadů začlenil do celé široké soustavy svých reforem církevní správy.⁴ Předstupněm se stalo zpřísnění konkurzní zkoušky pro zeměpanské fary 12. 3. 1782.⁵ O tři měsíce později se už vysvědčením z farního konkurzu, jež vydával příslušný ordinář, museli povinně prokazovat všichni, kdo se hodlali ucházet o jakékoli farní obročí,⁶ a to i tehdy, pokud podléhalo soukromému patronátu.⁷ Podle císařových představ měl být tento způsob porovnávání absolventů nejružnějších typů studia v budoucnu alespoň částečně nahrazen atestem o studiu a mravech, získaným v generálním semináři. To však byl cíl velmi dlouhodobý, a proto se Josef II. intenzivně zaměřoval myšlenkou, jak by měla farářská zkouška vypadat, aby co nejlépe vyhodnotila připravenost konkurentů pro žádaný úřad.⁸ Měl přitom samozřejmě před očima svůj ideál osvícenského kněze a zdůrazňoval, že kromě solidní teologické průpravy musí každý adept disponovat i potřebnými schopnostmi praktického rázu.

Konkurzní zkoušky se konávaly dvakrát ročně, zpravidla v květnu a v srpnu.⁹ Zkušební komisi jmenoval diecézní biskup, a to podle přání panovníka z řad veřejných učitelů teologie. Když nastoupil na trůn

⁴ Srov. zejména: W i n t e r , Eduard: *Josefinismus a jeho dějiny*. Příspěvky k duchovním dějinám Čech a Moravy 1740–1848. Praha 1945.

⁵ *Sammlung der Kaiserlich-Königlichen Landesfürstlichen Gesetze und Verordnungen in Publico-Ecclesiasticis vom Jahre 1767 bis Ende 1782*. Wien 1782, Nachtrag Nr. 59.

⁶ Nařídil to dvorský dekret z 19. června 1782 (*Sammlung ... vom Jahre 1767 bis Ende 1782*, Nr. 188) a pak další z 11. března 1783 (*Sammlung ... vom Jahre 1782 bis 1783*. Wien 1784, Nr. 25).

⁷ Mechanismus obsazování beneficí pod soukromým patronátem pro předchozí údobí výborně popisuje práce P u m p r , Pavel: *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách: na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století*. Brno 2010; dále pak S t u c h l á , Pavla: *Instalace farářů na panství Vimperk v 18. století*. Zlatá stezka 5, 1998, s. 249–264; t á ž : *Prachatický vikariát 1676–1750: vybrané otázky církevní správy*. Praha 2004; t á ž : *Personální tabely duchovních z panství Netolice, Prachatice-Volary, Protivín a Vimperk pro léta 1733 až 1770*. Muzejní a vlastivědná práce 40, 4, 2002, s. 213–224. Patronátnímu právu v pozdějším období se věnuje A u e r , Gottfried: *Die Entwicklung des Patronatsrechts vom Josephinismus bis zur Gegenwart unter besonderer Berücksichtigung der Diözese St. Pölten*. Disertační práce. Wien 1991.

⁸ Skoro se nabízí myšlenka, že reformní činnosti v této oblasti se pracovitý císař s oblibou oddával zvláště o vánočních svátcích – dva z jeho dekretů věnovaných úpravě konkurzních zkoušek a obsazování beneficí nesou jako datum svého vydání právě Štědrý den, a to roku 1782 (DABB, fond Biskupský ordinariát Brno – dále BOB, inv. č. 815, sg. C 35, kart. 166 – Podmínky pro dosažení benefícia – zkoušky z patronátního práva, první třída z teologie – 1782–1783) a dále roku 1785 (*Sammlung ... vom Jahr 1786*. Wien 1788, Nr. 8 – ve sbírce s datem 12. 1. 1786).

⁹ Byly však i výjimky – v roce 1830, kdy se školní prázdniny přesouvaly na srpen

Leopold II., vyžádal si u něj olomoucký arcibiskup Antonín Theodor hrabě Coloredo-Waldsee, aby funkce examinátorů mohla být napříště svěřována raději konzistorním radům – profesory prý zkoušení obtěžuje, na jejich docházku není žádný spoleh, a když už se ke zkouškám dostaví, jejich chování je takové, že to kompetenty jen odrazuje.¹⁰ Normy pro konkurzní zkoušky, vydané Josefem II. 9. února 1784,¹¹ podrobně vypisovaly jejich formu i obsahovou náplň. Teoretickou část představoval písemný test z dogmatiky, morální a pastorální teologie a církevního práva.¹² Učitelům bohosloví se promíjel,¹³ praktická část však byla závazná i pro ně.¹⁴ Spočívala v přípravě a přednesu kázání a v ukázce kategoriální pastorace – konkurenti měli předvést, jakým způsobem by objasnili dětem ve výuce náboženství určitou látku z katechismu. Písemně pak měli popsat, jak by poskytli účinnou útechu a povzbuzení nemocným a umírajícím. Zatímco teoretické zkoušky se skládaly v latině, praktická část se konala v mateřském jazyce.

Aby uchazeč úspěšně prošel farářskou zkouškou, požadovala se ze všech předmětů nejméně známka prvního stupně¹⁵ – podle dobové klasifikační stupnice. Práce se obvykle posuzovaly poměrně mírně, jednička byla nejčastěji udělovanou známkou a dvojka se dávala až tehdy, pokud se na ní shodlo více examinátorů. Znamenalo to, že pokud někdo dostal známku druhého stupně, byly jeho znalosti opravdu slabé.¹⁶ Stejně tak ale zkušební komise docela šetřily známkou „eminens“ a případy, kdy někdo získal toto nejvyšší ohodnocení ve všech předmětech, byly naprosto výjimečné.¹⁷ Výsledky zkoušek zaznamenávala komise do závěrečného přehledu.

a září, došlo také k přeložení tzv. podzimního termínu ze srpna až na měsíc říjen (DABB, fond BKB, inv. č. 3973).

10 DABB, fond BOB, inv. č. 789, sg. C 12/2, kart. 161 – Farní konkurz (1787–1820).

11 *Sammlung ... vom Jahre 1784*. Wien 1787, Nr. 14.

12 Od roku 1792 přibyla ještě biblická exegeze (Dvorský dekret z 31. 1. 1792 – *Sammlung ... von den Jahren 1791 und 1792*. Wien 1796, Nr. 25 – s datem 11. 2. 1792).

13 Dvorský dekret z 19. 5. 1784 – *Sammlung ... vom Jahre 1784*, Nr. 42.

14 Nárok na úplné osvobození od farářských zkoušek mohli uplatnit pouze skuteční konzistorní radové, pokud dosáhli doktorátu teologie na některé tuzemské univerzitě.

15 DABB, fond BOB, inv. č. 815, sg. C 35, kart. 166 – Podmínky pro dosažení benefícia (1782–1783).

16 Konstatovala to sama konzistoř roku 1840 při projednávání otázky, zda se mají opravné zkoušky skládat ze všech předmětů, nebo zda by postačoval jen reparát z příslušné části, kde byly výsledky nedostatečné (DABB, fond BKB, inv. č. 3973).

17 Knihy farářských zkoušek jich zaznamenávají pouze několik, a to mezi nimi převažují konkurenti, kteří již zastávali nějaký úřad na konzistoři – je tedy otázkou, zda výsledky nebyly trochu také odrazem kolegiality examinátorů (DABB, fond BKB, inv. č. 3 a 4 – Knihy farářských zkoušek 1804–1828 a 1829–1911).

U každého uchazeče o farní beneficium se do konkurzních tabulí uváděl věk, země původu, jazyk, mravy, místo, kde vykonal svá studia, prospěch u konkurzních zkoušek, počet let v duchovní službě a do poznámky se uváděly všechny okolnosti, které mohly ovlivnit umístění v pořadníku – zásluhy, počet let odsloužených na farách pod zeměpanským patronátem, případně jiné relevantní údaje (např. že kněz dosud pobírá penzi z exjezuitského fondu, že je přáním farnosti dostat právě jeho za duchovního správce apod.).

Na základě konečného pořadí pak biskup zaslal patronovi příslušné farnosti návrh tří kandidátů pro výběr k prezentaci. Ne všichni patroni byli s touto poněkud omezující ordinariátní předvolbou srozuměni,¹⁸ proto jim byl od roku 1790 umožněn výběr ze všech uchazečů, kteří úspěšně prošli zkouškou.¹⁹ Posudky examinátorů spolu s přehlednými informačními tabulkami a s písemnými pracemi ze zkoušek konkurentů i s výsledným návrhem na obsazení benefícia se předávaly na gubernium,²⁰ u konkurzů na biskupská kolační obročí pak byly odsud ještě odesílány ke dvoru. U nich byl sice navrhovatelem obsazení úřadu přímo biskup, panovník ovšem do výběru vstupoval četnými pokyny, v nichž zdůrazňoval svá osobní kritéria. Už Marie Terezie v jednom ze svých posledních nařízení vyslovila vůli, aby na bývalé jezuitské fary byli dosazováni kněží, kteří si získali zásluhy o rekatolizaci na Valašsku.²¹ Josef II. výčet okruhů, z nichž měli být uchazeči vybíráni přednostně, ještě podstatně rozšířil – preferováni měli být gymnaziální učitelé náboženství,²² duchovní na farách pod panovnickým patronátem nebo ve státních úřadech,²³ vojenští kaplani.²⁴ Císař pro ně ovšem nepožadoval přednost absolutní, nýbrž pouze zohlednění při shodných výsledcích více kandidátů. Specifickou kategorií představovali řádoví kněží. Ti konkurzní zkoušku skládat nemuseli – již roku 1782 byli povinně podrobeni speciální zkoušce, která měla prokázat, nakolik jsou způsobilí pro práci v duchovní správě.²⁵ Přáním panovníka bylo, aby penzionování

18 Při obsazování fary v Židlochovicích si na to velmi stěžoval v červnu 1785 Jan Karel kníže Dietrichstein-Proskau a poukazoval na vstřícnější praxi v arcidiecézi pražské a olomoucké – nejenže tam mají patroni umožněnu volbu ze všech uchazečů, ale dostávají navíc úplnější informace v podobě přehledu zkoušené látky a dosažených výsledků (Fond BOB, inv. č. 788, sg. C12/1, kart. 161 – Farní konkurz 1779–1785).

19 Dvorský dekret z 15. 9. 1790 – *Sammlung ... vom Jahre 1790*. Wien 1795, Nr. 20.

20 Dvorský dekret z 19. 1. 1781 (DABB, fond BKB, inv. č. 3972, sg. C 7/1, kart. 1066 – Normy pro obsazování beneficií 1779–1836).

21 Dvorský dekret ze 14. 11. 1780 (tamtéž).

22 Dvorský dekret z 1. 8. 1785 – *Sammlung ... vom Jahre 1785*. Wien 1787, Nr. 81.

23 DABB, fond BKB, inv. č. 3972.

24 DABB, fond BKB, inv. č. 3973.

25 K tomu blíže P l e v o v á, Marie: *Začleňování řeholníků z klášterů zrušených*

členové zrušených klášterů byli na nově zřizované fary a lokální kaplanství dosazováni přednostně, aby se odlehčilo Náboženskému fondu.²⁶ Přesto museli řeholníci čelit určité opatrnosti a zčásti i oprávněné nedůvěře v jejich praktické schopnosti, která panovala ve veřejném mínění.²⁷ Císařské nařízení z 12. 10. 1793 zdůrazňovalo, že by bylo nespravedlivé, kdyby dostávali jen místa kooperátorů a lokálních kaplanů, a že pokud k tomu mají schopnosti, mají být jmenováni i faráři.²⁸

Pro ty, kdo na kurátní obroči vybrání nebyli, měla úspěšně vykonaná farářská zkouška zpočátku platnost jednoho roku,²⁹ později byla prodloužena na tři roky,³⁰ a to pro všechny diecéze dědičných zemí monarchie.³¹ Po vypršení lhůty mohl ordinariát v odůvodněných případech opakování zkoušky prominout – například pokud se jednalo o starší lokální kaplany s platem nižším než 300 zl.³² Aby se ulehčilo venkovským kurátům bez výpomocného kněze, prodloužila se v roce 1792 platnost zkoušky na šest let obecně.³³ Podrobit se jí ovšem museli i faráři, pokud usilovali o jiné beneficium. K samotnému připuštění ke zkoušce se v brněnské diecézi požadovala minimálně dvouletá praxe v duchovní správě, roku 1829 byla centrálně stanovena na tři roky.³⁴

za Josefa II. do duchovní správy v rámci brněnské diecéze. In: Dominikáni v Jihlavě v proměnách staletí. Vyd. T. Černušák – T. Sedlák. Jihlava 2012, s. 60–70.

26 Dvorské dekrety z 30. 11. a 4. 12. 1784 (DABB, fond BKB, inv. č. 3972).

27 V knižní podobě byl jejím odrazem např. anonymní spisek *Beweis, daß die Ordentlichen und Mönche zur Seelsorge unfähig, und von der Pfarreien abzurufen seien*, který vyšel roku 1782 ve Frankfurtu a v Lipsku.

28 DABB, fond BKB, inv. č. 3972. Ještě roku 1810 však brněnský biskup Schratzenbach doporučoval guberniu, že by bylo lepší řádové duchovní jmenovat pouze administrátory farností, a to kvůli udržení interní disciplíny v kláštorech. Hodnost faráře prý řeholníkům dává příliš velkou nezávislost, takže spolu se svými kooperátory vytvářejí v komunitě vlastní křídlo, jež se hůře podřizuje řádové jurisdikci, čímž dochází ke zbytečným vnitřním sporům (DABB, fond BOB, inv. č. 2304, sg. J 65, kart. 458 – Návrh biskupa guberniu, aby duchovní patřící k některému řádu byli ustanovováni na fary jako kurátní administrátoři a nepoživali farářské investitury – 1810).

29 Dvorský dekret z 9. 2. 1784 – *Sammlung ... vom Jahre 1784*, Nr. 14.

30 Dvorský dekret z 24. 12. 1785 (*Sammlung ... vom Jahr 1786*. Wien 1788, Nr. 8 – ve sbírce s datem 12. 1. 1786).

31 Dvorský dekret z 10. 10. 1787 (DABB, fond BKB, inv. č. 3973).

32 Dvorský dekret z 23. 9. 1790 (tamtéž).

33 Dvorský dekret z 31. 1. 1792 (*Sammlung ... von den Jahren 1791–1792*. Wien 1796, Nr. 25 – s datem 11. 2. 1792). Od dalšího opakování zkoušky se připouštěla dispensa, a to pro výborné znalosti teologie nebo pro zásluhy v pastorači.

34 Předmětem častých diskusí bylo udělování soukromých termínů, pokud se uchazeč nemohl z objektivních důvodů dostavit ke zkoušce v termínu řádném. Tuto možnost

Uzavření konkordátu mezi státem a církví roku 1855 otevřelo možnost sladění dosavadní praxe s církevním právem. V apoštolském listě, zaslaném episkopátům rakouské monarchie 17. března 1856, vyslovil Pius IX. pochopení pro dodržování místních zvyklostí. Biskupové tedy začali usilovat o včlenění již zažitého způsobu farářských zkoušek do partikulárního práva. Na Moravě působila jako příklad diecéze linecká, která ještě v témže roce získala od papeže fakultu k pravidelnému konání farních konkurzů. 18. února 1857 brněnský biskup Schaffgotsche navrhl olomouckému metropolitovi Bedřichu knížeti Fürstenbergovi, že by i moravské provincie měly usilovat o obdobnou výjimku. 24. března oba ordináři podali společnou žádost papeži, aby dosavadní praxi v konání farních konkurzů upravil apoštolským privilegiem. Svoji žádost odůvodňovali velkou rozlehlostí obou diecézí. 14. května 1857 jim byla fakulta udělena s platností na deset let³⁵ a poté se v pravidelných intervalech vždy na požádání obnovovala. Funkční období zkušebních komisí bylo tříleté, později se rovněž prodloužilo na deset let; ideál, aby vzešly volbou z diecézní synody, se podařilo naplnit v brněnské diecézi dvakrát (v letech 1909 a 1934), jinak byly jmenovány biskupem po dohodě s kapitulou na Petrově.³⁶

Podobou farářských zkoušek se zabývalo shromáždění rakouského episkopátu na svém X. zasedání ve Vídni 14. 11. 1910.³⁷ Nelatinskou část zkoušky bylo nyní možné skládat i dvojjazýčně, a to v případě zájmu

připustil dvorský dekret z 5. 4. 1787, postupně se ale žádosti o tuto výjimku rozmohly natolik, že je musela konzistoř omezovat (kurendou z 14. 12. 1809), až je 29. 10. 1812 panovník zakázal úplně. K opětovnému povolení soukromých konkurzních zkoušek přispěl případ Jana Hauschilda, který se složitě řešil u dvora v roce 1819. Hauschild byl ustanoven administrátorem v Doubravici, aby zastupoval těžce nemocného faráře, který posléze zemřel. Kvůli starosti o osm obcí spadajících do farnosti i pro péči o umírajícího nadřízeného jeho odjezd ke zkouškám nepřipadal v úvahu. Konzistoř poukazovala na to, že na zodpovědný přístup k povinnostem by kněz neměl doplácet znevýhodněním v kariéřním postupu a že by případ mohl působit demotivačně pro ostatní, kdo by se ocitli v obdobném dilematu. 3. 2. 1820 tedy císař možnost soukromých zkušebních termínů pro zvláště naléhavé situace obnovil (DABB, fond BKB, inv. č. 3973).

35 DABB, fond BOB, inv. č. 790, sg. C12/3, kart. 161 – Úprava farářského konkurzu podle papežské fakulty (1856–1857).

36 DABB, fond BOB, inv. č. 1636, sg. F 1a/11, kart. 427 – Povolení mít dvakrát do roka farářské konkurzní zkoušky (1867–1914), inv. č. 4528, sg. S 388/1b, kart. 622 – Přísahe synodálních examinátorů, členů synodálního soudu a synodálních svědků, dekret o jmenování examinátorů (1909), inv. č. 791, sg. C 12/5, kart. 161 – Jmenování prosynodálních examinátorů (1850–1956) a fond BKB, inv. č. 8901, sg. P 642, kart. 2071 – Prosynodální examinátoři (1873–1907).

37 Výsledky rokování včetně podrobně propracovaných tezí zkušebních otázek otiskla *Acta curiae episcopalis Brunensis*, 1912, č. 421.

o práci v oblastech národnostně smíšených. Povinnost opakovat konkurzní zkoušku po uplynutí šestileté lhůty byla ještě zmírněna – byli jí zproštěni všichni, kdo dostali ze všech předmětů známku nejméně „ademinens“.³⁸

Státní zásahy do života církve po roce 1948 učinily samotné jmenování farářů problematickým, takže častěji byly farnosti spravovány pouze z titulu administrátora. Poslední záznam o farních konkurzních zkouškách z období totality pochází v brněnské diecézi z roku 1981.³⁹ K jejich obnovení došlo z rozhodnutí České biskupské konference na jejím 56. plenárním zasedání ve dnech 5. a 6. října 2004.⁴⁰

Zavedení všeobecné farářské zkoušky Josefem II. namísto dosavadní konkurzní zkoušky vypisované vždy pro jednotlivá farní obročí bylo sice chápáno jako panovnický zásah do interních zvyklostí církve, nicméně se ujalo – dávalo ordinářům v zásadě možnost pružnějšího obsazování uprázdněných beneficií.⁴¹ Druhotného záměru efektivní eliminace pravomoci soukromých patronů v oblasti prezentace duchovních na farní obročí dosaženo ještě nadlouho nebylo, protože některé podmínky josefinských předpisů byly v období vlády Leopolda II. v zájmu společenského konsenzu zmírněny. I tak ale reforma přispěla k posílení autority biskupského úřadu, podařilo se ji prosadit poměrně jednotně⁴² a s dílčími úpravami přetrvávala i přes velmi složité zvraty společenských poměrů 19. a 20. století.

DIE PFARRERPRÜFUNGEN IN DER BRÜNNER DIÖZESE

Das Amt des Pfarrers wurde in der römisch-katholischen Kirche seit der Zeit des Tridentinums in Form einer Stellenausschreibung, des sog. Pfarreikonkurses, besetzt, dessen primären Teil eine Konkursprüfung für das konkrete Benefizium bildete. Erst aufgrund der Ergebnisse dieser Prüfung konnte der Patronatsherr der Pfarrei sein Präsentationsrecht geltend machen. Bereits Maria Theresia erwog die Vereinfachung dieses Vorgangs in dem Sinne,

³⁸ DABB, fond BOB, inv. č. 791, sg. C 12/4, kart. 161 – Předpisy pro farní konkurz (1912).

³⁹ DABB, fond BKB, přír. č. 3/12 – Konkurzní zkoušky 1979–1981.

⁴⁰ Zkoušky pro ustanovení farářem, Dokumenty ČBK, fialová řada, č. 28, 2004.

⁴¹ Na tom nic nemění ani skutečnost, že právě nepřiměřené průtahy při obsazování obročí zůstávaly nejčastějším předmětem kritiky. Přes všechny předepsané lhůty docházelo k situacím, kdy se konkurz protáhl třeba i na několik let. Přitom dokud nebyl jeden případ uzavřen, nemohli se jeho účastníci přihlašovat do konkurzu jiného.

⁴² Pro diecézi St. Pölten srov. K r ü c k e l, Herbert: *Die Pfarrkonkurzprüfung und Bischof Heinrich Johann Kerens*. Die josephinische Umgestaltung des Prüfungssystems mit besonderem Bezug auf einen Reformvorschlag des ersten St. Pöltner Bischofs. Hippolytus. Neue Folge. St. Pöltner Hefte zur Diözesankunde 18, 1992, s. 3–32.

dass jeder Interessierte an einem Benefizium einen allgemeinen Eignungstest für die Leitung einer Pfarrei ablegen sollte, dessen Auswertung längere Gültigkeit hätte und dann jeder Anmeldung in einen Pfarreikonkurs beigelegt würde, ohne dass man die Prüfung jedesmal wiederholen müsste. Diesen Gedanken setzte Josef II. durch die Einführung von allgemeinen Pfarrerprüfungen in die Tat um, die zugleich zur Auswahl von Adepten dienen sollten, die seiner Vorstellung über die Eingliederung von Kirchenstrukturen in das Funktionieren des aufklärerischen Staates entsprechen würden. Die neue Weise der Besetzung des Amtes der Pfarrer und Lokalkapläne stand zum kanonischen Recht völlig in Widerspruch, zeigte sich jedoch als praktikabel. Im Laufe der Zeit strebten deshalb die Ordinarien der Diözesen in der österreichischen Monarchie die Durcharbeitung dieses Systems an und nach dem Abschluss des Konkordats zwischen der Kirche und dem Staat im Jahre 1855 auch seine Billigung durch den Papst. Die Brüner Diözese ging dabei mit der Erzdiözese Olmütz gemeinsam vor, und 1857 wurde ihnen beiden vom Vatikan die *Facultas* zur Auswahl der Kandidaten für die Kirchenämter gemäß den lokalen Gepflogenheiten erteilt. Diese lokale Ausnahme wurde dann aufgrund eines Gesuches in regelmäßigen Abständen erneuert. Durch die Eingriffe des kommunistischen Regimes in die Personalangelegenheiten der Kirche wurde das Abhalten von Pfarreikonkursen entwertet, so dass in der Brüner Diözese im Laufe der Zeit von den Pfarrerprüfungen völlig abgesehen wurde. Zu ihrer Erneuerung kam es erst aufgrund eines Entscheids der Tschechischen Bischofskonferenz vom Jahre 2004.

